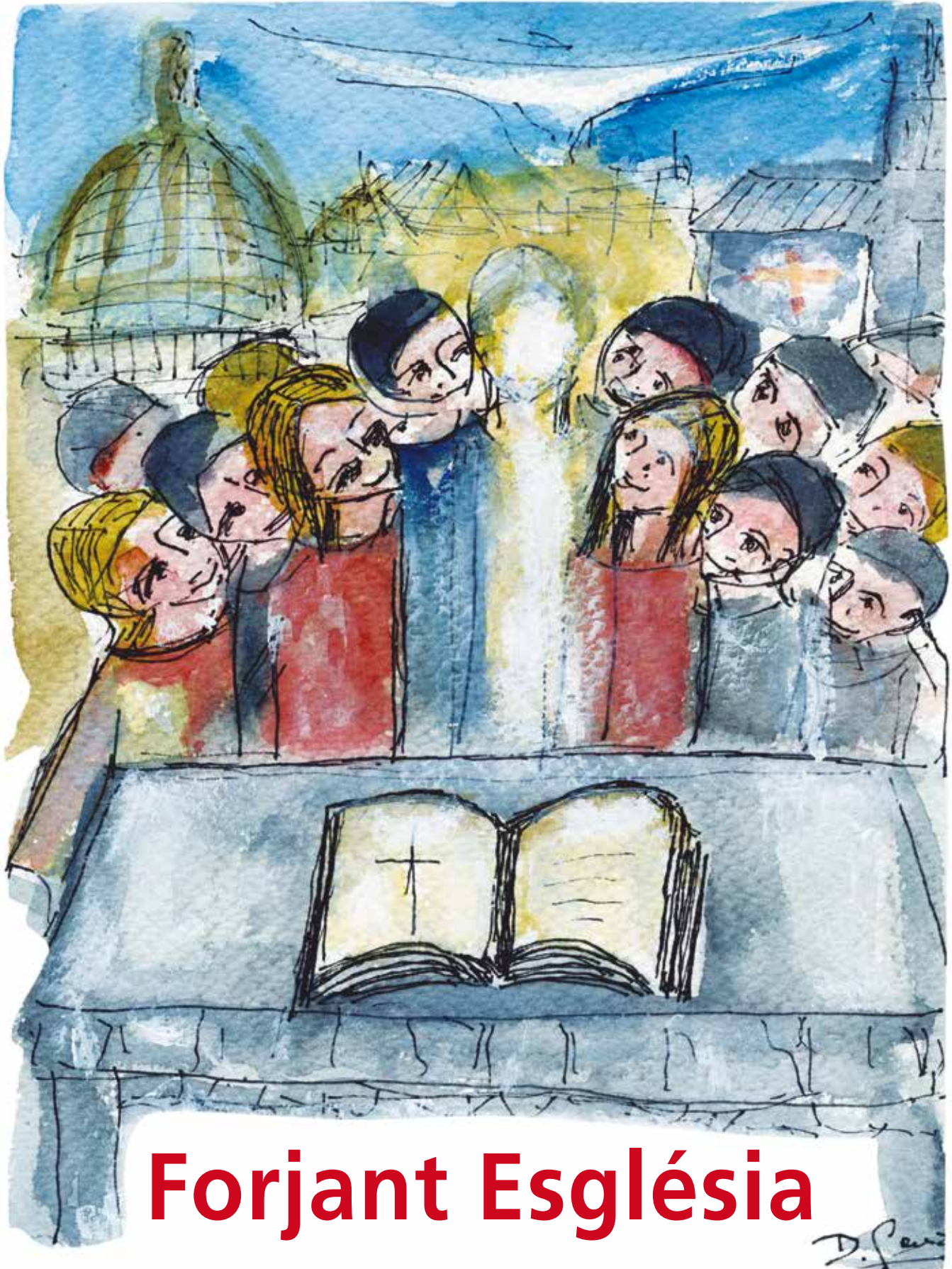

PARAULES i FETS *de Dones*

Col·lectiu de Dones en l'Església, per la Paritat
Número 77 · Setembre · octubre · novembre · desembre 2016

Il·lustració de Maria de los Dolores Gómez Ramón

Forjant Església

D. Peris

Tornar als orígens per continuar avançant

Podria ser un altre titular més llarg de la portada que dóna sentit a tot el contingut d'aquesta revista, que tracta, com no podia ser d'altra manera, d'arribar a aconseguir dins la nostra Església catòlica la paritat entre els homes i les dones que la conformem, i que encara avui, després de trenta anys de vida del nostre Col·lectiu, és el nostre objectiu fundacional.

Per això ens alegrem quan veiem que s'obre alguna esclotxa, una possibilitat encara que remota i que intuïm plena de dificultats, per canviar l'estat de les coses. La comissió creada al Vaticà el 2 d'agost passat per estudiar si les dones creients i compromeses amb l'Evangelí poden ser reconegudes com a diaconesses, ens fa pensar que hi ha una voluntat sincera de canvi per a tota l'Església.

Des del Col·lectiu de Dones en l'Església fem les nostres aportacions a aquest debat que s'ha obert, expressant amb llibertat les nostres experiències i opinions, no necessàriament coincidents, que responen a les diferents sensibilitats i coneixements de les persones que han col·laborat amb els seus escrits en aquesta revista. Hem volgut allargar la mirada més enllà

de les opinions personals, fent història seriosa i ben documentada.

La reflexió de les pàgines centrals ens recorda el que ha suposat per a l'Església catalana la participació de les dones, laiques i religioses, d'ençà del Concili Vaticà II, dones que han dedicat la vida al servei dels pobres i de la comunitat, que ens fan adonar de la riquesa que representen per a l'Església, a la qual demanem que faci un reconeixement sincer i compensatori de les dones del passat i sobretot de les dones del present perquè el futur sigui més lluminós per a tothom, i se superi l'oblit de tantes dones que han viscut amb generositat fidels a l'Evangelí i del patiment que se'ls ha ocasionat.

La nostra referent, de la qual no ens cansem de descobrir-la i de fer-la conèixer, Maria Magdalena, ja ha rebut aquest reconeixement "oficial" que l'equipara als altres apòstols, testimonis de la Resurrecció de Jesús. Nosaltres continuem dedicant-li espai i són ben vingudes les col·laboracions dels nostres amics i amigues que ens la fan present amb les seves reflexions. Finalment recordem les nostres companyes, sòcies del Col·lectiu, Consol Gras i Trini Campillo, que ens han deixat recentment.

Col·lectiu
de Dones
en l'Església
PER LA PARITAT

SUMARI

- 2 Editorial
- 3, 4 i 5 Teologia feminista
- 6 i 7 Àmbit obert
- 8 i 9 Pàgines centrals

PARAULES i FETS de Dones

- 10, 11 Col·laboracions Preu 3 €
- 12 i 13
- 14 i 15 Reflexions
- 16 Actualitat

La redacció d'aquest número s'ha tancat el 16 de novembre de 2016

Coordinadores de la revista: Ernestina Ródenas Campos i Mercè Sasot Bach • Col·laboradores Paquita Arcas Romeu, Mariona Saurí Pujol, Paloma Llorente Megias, Assumpta Sesma Vilagrasa i Imma Saula Sauló • Correcció lingüística i traducció: Josep Pascual Comellas • Tallers Gràfics de Rúbrica Editorial · D.L.B-22227-1995

Col·lectiu de Dones en l'Església · C/ Rocafort, 242 bis, 1r 11 D · 08029 Barcelona - Tel. 93 319 23 42 - cde@donesesglesia.cat - www.donesesglesia.cat

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Direcció General d'Afers Religiosos

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Ajuntament
de Barcelona

On podeu comprar
PARAULES I FETS DE DONES

Libreria Claret · Llària, 5 (Barcelona)

Reflexions al voltant del diaconat femení

Em resulta molt difícil sintetitzar en unes 1.500 paraules tot el que es pot pensar respecte al gran repte que en aquests moments té l'Església a les seves mans de posar fi a l'expulsió d'Eva, o de generacions de *filles d'Eva*, del paradís eclesial, en el qual, i malgrat el potencial de llibertat que emergeix del missatge de Jesús, són moltes les dones que han estat marginades i excloses dels espais d'autoritat i de decisió i, el que és pitjor, del protagonisme de les seves pròpies vides. Sempre atentes i treballant sobre el mateix tema, el dia 12 de maig d'enguany ens va sorprendre la notícia que el bisbe de Roma, el papa Francesc, en una conversa que havia mantingut amb les superiors generals que participaven a l'assemblea de la UISG, s'havia compromès a reflexionar sobre *"la possibilitat d'ordenar diaconesses, com succeïa en el cristianisme primitiu"* i va acceptar el suggeriment de crear una comissió que ho estudiés. La gran notícia, segons les pàgines dels diaris i els comentaris televisius, era que les dones podrien, finalment, batejar i casar, ni tan sols es referien al text conciliar que tenien a l'abast: *"administrar solemnement el baptisme, reservar i distribuir l'Eucaristia, assistir al matrimoni i beneir-lo en nom de l'Església, portar el viàtic als moribunds, llegir la Sagrada Escripura als fidels, instruir i exhortar el poble, presidir el culte i oració dels fidels, presidir el ritus dels funerals i sepultura"*(LG 29), que, en el fons, és el que mol-

tes dones, religioses i seglars, han fet, sense cap títol ni ordenació, per pal·liar la manca de clergues, nomenades per a aquestes funcions pel bisbe de la diòcesi i fent encara molts altres serveis d'atenció a les persones que no figuren en aquests llistats.

La comissió es va constituir el dia 2 d'agost. Està formada per sis dones i sis homes que coneixen bé l'ample camp dels ministeris i les reivindicacions feministes a causa de la marginació històrica i endèmica que les dones hem patit. Ens agrada veure-hi un nom que coneixem: la Dra. Núria Calduch-Benages, catalana, religiosa de la SF de Natzaret, professora ordinària de la Pontifícia Universitat Gregoriana, membre de la Pontifícia Comissió Bíblica i autora de llibres i comentaris bíblics. Des d'aquestes pàgines la felicitem, alhora que demanem a tot aquest grup de do-

nes i d'homes, que tindran una influència decisiva (esperem!) en el pronunciament final, que siguin molt fidels al que mostra la Santa Ruah, que s'esforça per mostrar a l'Església, aquell camí que ja es va iniciar en l'Església primitiva. Fidels, també, al crit de les dones i al moment històric que vivim en aquests moments. Que no es perdi, com ha passat altres vegades, aquesta ocasió històrica.

La feina que tenen entre mans és feixuga per diversos motius: en primer lloc, perquè a la Sagrada Escripura **no** hi ha textos que ens permetin extreure el fonament últim de l'ordenació de les diaconesses d'una manera específica; en el Nou Testament només trobem algunes referències a oficis eclesials encomanats a les dones i als homes i que normalment han estat comentats favorablement respecte a les dones (diaconesses o no). Recordo que no estic fent un article sobre la teologia del diaconat que dimana del NT. Per a un estudi efectiu no ens queda altra solució que recórrer a la història, però sabent que la història no és "el" *locus theologicus* sense més, sinó només en la mesura en què és feta a la llum del *sensus fidei*,¹ que, dit sigui de passada, avui tenim molt clar per on ha d'apuntar. Cal tenir cura de distingir la praxi diaconal d'Orient i la d'Occident, sense oblidar les diferències d'un segle a l'altre i el marc cultural en què es desenvolupa; la qüestió del llenguatge; la gran varietat de funcions permeses segons el lloc, amb ordenació o sen-

se, amb nomenament “només per al servei de les dones” o no, etc. A part, s’han de salvar alguns problemes metodològics que comentaré immediatament i evitar alguns supòsits falsos que s’han fet córrer sense cap fonament. Breu, hi ha discussió per a mesos.

Estic temptada de preguntar-me si, davant de tantes dificultats, no hauria estat millor que el Papa hagués dirimit la qüestió a cop de decret. De lletra escrita ja n’hi ha molta... I ara, quant temps li caldrà a la comissió per a presentar un document d’aquesta envergadura? Quant temps li caldrà al Vaticà per a fer-ne l’estudi? I, mentrestant, ¿no hauran canviat els aires que vénen de Roma? Però, és clar, això no és una manera pròpia de procedir i ens caldrà “fer colzes” i pregar perquè la Santa Ruah treballi de valent i amb el turbo posat, i ens animi també a nosaltres a seguir el camí que ja fa més d’un segle que hem iniciat..., sigui quin sigui el resultat.

El que ve a continuació no és un comentari respecte al desenvolupament del diaconat en la història a través dels testimonis escrits, això ho podem trobar en articles, llibres, xerrades o cursets als quals podem assistir. El que trobarem, com una mena d’alerta, seran els errors en els quals no podem caure en fer l’anàlisi de la situació, i els problemes metodològics amb què teòlegs i teòlogues es troben i evitar els comentaris, a vegades massa simplistes, que puguem sentir. És a dir, el que es pretén és exercir i mantenir una actitud crítica fonamentada..., i continuar treballant!²

Catacumbes de Priscil·la a Roma

“El Papa obre la porta perquè les dones puguin batejar i casar”, i després, silenci, ja no hi ha notícia.

Opinions falses que s’han d’evitar

1. Pensar que mai hi ha hagut dones amb funcions eclesiàstiques a Occident. Se sap que n’hi ha hagut a causa de les prohibicions conciliars per controlar o suprimir la pràctica existent.
2. Que el títol de diaconessa substituís el de dona del diaca. Dels títols de *diakonos* en dóna testimoni Plini el Jove, i existeix encara al segle VI.
3. És fals que les dones amb oficis eclesiàstics fossin o haguessin de ser cèlibes (verges o viudes). Cal esbrinar quina era la pràctica en cada lloc perquè, malgrat que aquesta condició s’hagués exigida en molts casos, no es pot suposar que fos requerida sempre i arreu.

4. No és cert que als segles V i VI el títol de diaconessa sols s’atorgués a les superiores en la vida monàstica. Hi ha el testimoni de moltes diaconesses en aquests segles que no pertanyien a comunitats monàstiques, i també hi ha el testimoni que moltes estaven enterrades en sistemes familiars.

5. Creure que el cànon 1024 és intocable (“Només rep vàlidament la sagrada ordenació l’home batejat”).

Problemes metodològics

Tot i que podem i volem afirmar la importància del protagonisme de les dones en els orígens del cristianisme, hem de tenir cura d’evitar els errors de caure en anacronismes estèrils, en generalitzacions indiscriminades o en confusions de funcions i conceptes que no ens permetrien avançar en la nostra reivindicació de la igualtat en l’Església d’avui. Per això considerem la importància d’una bona metodologia indicant alguns dels problemes metodològics que s’han de tenir en compte:

1. En els segles I i II, quan es fa referència a *diakonos* com a grup no s'ha d'entendre que es refereix necessàriament només a barons. Per exemple, la referència a *Febe* (Rm 16,1) com a *diakonos*, no vol dir que fos ella sola. O a Fl 1,1 també s'ha de tenir en compte aquesta ambigüïtat, i quan Pau saluda els diaques ('servidors') es refereix a homes i dones, a tots aquells i aquelles que fan un servei o desenvolupen unes funcions.

2. No es pot suposar que tots els personatges femenins importants de l'Església primitiva havien de ser diaconesses. No hi ha referències escrites fermes que donin suport a tal suposició.

3. Aquesta qüestió sobre el diaconat femení és molt important i difícil d'investigar. En primer lloc, a causa de la discrepància entre la interpretació antiga i moderna del concepte de ministeri ordenat i de clergue. I en segon lloc, per no tenir en compte les variacions cronològiques i geogràfiques. Cal tenir molt present la diferència entre tres aspectes del lideratge eclesiàstic de les dones: **ordenació, pertinença al clergat i estatus d'un grup especial**. Distincions que moltes vegades són ignorades per comentaristes no historiadors, que barregen els conceptes. No és fàcil de veure-ho; per exemple, en alguns llocs hi havia viudes no ordenades, però que se les considerava membres del clero i s'asseien al costat dels preveres a les assemblees o en audiències disciplinàries; hi havia viudes i dones preveres que no devien estar ordenades, però

que tenien un rol important a les assemblees litúrgiques; diaconesses ordenades, però sense funció sacramental a l'altar, cosa que a vegades no s'entén perquè es pensa que l'absència de l'altar significa carència de l'acció litúrgica, sense saber distingir entre el que és litúrgic i el que és sacramental. I per acabar-ho d'arreglar, a Occident hi ha molts testimonis que demostren que les dones diaques exercien un lideratge en la recitació de l'Ofici Diví, que és un component essencial de la litúrgia. Finalment, també hi ha testimonis que semblen confir-

Malgrat el potencial de llibertat que emergeix del missatge de Jesús, són moltes les dones que han estat marginades i excloses dels espais d'autoritat i de decisió

mar la presència de dones preveres que havien exercit el ministeri a l'altar, tant a Occident com a Orient. Amb tot, hi ha molts menys testimonis de dones preveres que de diaconesses, encara que n'hi pugui haver hagut alguna en algun lloc.

I ara, què?

Fins aquí i donant un cop d'ull als estudis que s'han fet, es veu que la majoria s'han centrat en la qüestió de **l'ordenació** de les dones, la **naturalesa** d'aquesta ordenació i la seva **funció sacramental** o manca de tal funció. Tot això són aspectes de

caire jurídic. Necessari, potser sí; que teòlogues i teòlegs han de tenir-ho en compte, potser també; que cal una investigació històrica a fons, no es pot passar per alt; però hem d'anar a buscar uns altres models / mètodes d'anàlisi en la línia que marquen una Elisabeth Schüssler Fiorenza o una Ivone Gebara, entre moltes i moltes teòlogues de tota la geografia mundial, i **anar cap a un model feminista de reconstrucció històrica, que ha de fer una interpretació crítica des de la perspectiva feminista dels textos patriarcals i apostòlics**. D'objectivitat històrica no n'hi ha, en tenim l'experiència, el que hi ha "és la relació dinàmica que s'estableix entre la informació recollida a partir de les fonts i la visió unificadora de l'interpret"³ No hem de reproduir els models, els hem de reinterpretar; recórrer a les fonts no és suficient.

Esperem que es vagi molt més enllà que els titulars de premsa que dèiem: "El Papa obre la porta perquè les dones puguin batejar i casar", i després, silenci, ja no hi ha notícia.

En continuarem parlant.

Roser Solé Besteiro

1 Comissió Teològica Internacional (CTI), *El diaconat: evolució i perspectives* (2002), introducció.

2 Vg. per a aquest tema: MADIGAN, Kevin i OSIEK, Carolyn (eds.), *Mujeres ordenadas en la Iglesia primitiva. Una historia documentada*, Editorial Verbo Divino, Estella (2006), i RIVAS, Fernando, *Desterradas hijas de Eva. Protagonismo y marginación de la mujer en el cristianismo primitivo*, San Pablo, Madrid (2008).

3 SCHÜSSLER FIORENZA, Elisabeth, *En memoria de ella*, Desclée de Brouwer, Bilbao (1989), p. 107

Diaconat femení? Avui? I per a què?

Ara que fa més de 2.000 anys de rodatge d'una Església que s'anomena cristiana i seguidora de Jesús, el qual ens proposa la novetat d'una vida basada en la germanor, la solidaritat, la justícia, la pau, la llibertat i una convivència comunitària d'igualtat entre les persones, la jerarquia màxima eclesial es planteja el diaconat femení.

No deixa de ser paradoxal que aquest petitíssim pas, que encara no sabem si esdevindrà realitat algun dia, ja provoqui diferents reaccions dins l'Església, sobretot en la part més ortodoxa i gelosa d'unes normatives estructurades de manera jeràrquica i dins les quals les dones són membres de segona categoria, indignes, segons elles, d'atansar-se al "sagrat". Per això el recel i la por al trencament d'allò que, en un moment donat, establiren els prohoms eclesials, fa que l'esperança en una Comunitat paritària i servidora tota ella, tal com la visqué i la predicà Jesús de Natzaret, ens quedi molt llunyana encara avui dia.

En canvi, qui amb fidelitat intenta respondre a aquest missatge evangèlic, nou i original, s'obre a les noves realitats del Regne de Déu que Jesús ens presenta sense connotacions jeràrquiques ni sexistes. La influència de la misogínia en la religió jueva, en la seva cultura, en la seva política i en els seus estaments socials, no van tenir cap influència ni cap incidència en la vida de Jesús ni en el seu discurs inclusiu i alliberador per a tot el gènere humà. L'Evangeli n'és un bon testimoni.

En canvi, el sistema religiós, del qual la religió cristiana també forma part, conté sempre la mateixa estructura ideada per unes elits masculines. Unes elits que s'han constituït en mitjancers entre la "divinitat" i els éssers humans, que han dictat lleis i normes, sobretot per a les dones, han establert una moral molt més repressiva per a elles i molt més laxa per a ells i s'han atorgat el dret d'interpretar

els codis religiosos o "escriptures sagrades", com s'acostumen a anomenar, des d'una sola òptica: la masculina. Ho han fet i ho continuen fent, la immensa majoria d'elles, imposant el seu pensament únic i parcial sense tenir en compte el bagatge de fe femení que han considerat, des de molt aviat dels inicis fundacionals, insignificant i gens valuosa per a les Comunitats religioses. Per això, en la immensa majoria de les religions, per no dir en gairebé totes, a les dones, se'ls negà la paraula molt aviat i se les obligà al silenci i a la submissió. I la religió cristiana ha estat una fidel seguidora dels postulats que les cultures i religions tenien establerts en el moment de la seva fundació.

Què en queda, en la institució eclesial, de la confiança, del bon fer i de la naturalitat amb què Jesús es relacionà, durant la seva vida, amb les dones? No trobem en els textos evangèlics cap referència ni recomanació específica dirigida al sexe femení i mai Jesús parla d'una missió especial, dins el pla de Déu, per a elles. El seu missatge va adreçat a homes i dones, sense connotacions sexistes. Tots els éssers humans són cridats a la construcció del Regne. Jesús trenca estereotips. Tot Ell traspua novetat, és original, engrescador, paritari, fresc i ple de possibilitats per a tothom, preferentment per als més febles, pobres i marginats, entre ells les dones. Jesús accepta les dones al seu grup com a deixebles i amigues, seguidores d'Ell fins a la seva mort i són les primeres que l'experimenten viu i donen testimoni d'aquesta "Bona Notícia" a tota la Comunitat de deixebles iguals fidels al mandat que els encarregà Jesús: "Aneu i digueu..." Per això les dones, conscients de la dignitat i la paraula que Ell ens retornà, no podem acceptar, de cap manera, que en el seu nom, els jerarques eclesiàstics ens hagin apartat dels llocs de decisió i s'hagin atorgat el "poder i l'autoritat" de negar-nos la paraula i la interpretació evangèlica, mantenint-nos supeditades al baró,

considerat l'únic "digne d'atansar-se i representar el sagrat".

Per això el replantejament que Francesc fa d'obrir el tema del diaconat femení, provoca, en moltes dones cristianes, indiferència, incredulitat i fredor. Qualsevol servei, i el diaconat ho és, dins les comunitats l'han d'exercir tots els seus membres, indistintament siguin homes o dones. Tota la Comunitat eclesial ha de ser Servidora, talment com ho practicà Jesús i ens ho recomana com a distintiu de qui vol seguir i emular els seus passos. I Servir vol dir estar al costat de la persona i ajudar, mai estar per damunt de ningú ni molt menys obrar amb superioritat i prepotència. I per poder facilitar-ho l'estructura eclesial ha de respondre adequadament envers aquest Servei amb naturalitat i senzillesa i fomentar-lo. Però és impossible fer-ho amb tot l'organigrama institucional amb què funciona l'Església catòlica i que es troba als antípodes de l'autèntic Servei. El seu sistema patriarcal, jeràrquic i sexista, l'únic que encara existeix en el món occidental, envoltat de sacralitat, parafernàlia i desigualtat, xoca frontalment amb l'esquema amb què l'Evangeli ens proposa una Comunitat d'iguals amb una relació senzilla, oberta i natural. És a dir, a l'estil de Jesús. Per tant, jo penso que sense un canvi estructural seriós i convençut no es pot parlar de Servir en l'àmbit institucional. Els estaments tan diferenciats i amb una articulació totalment masculina des de la cúpula fins a l'últim diaca fan palesa la seva dificultat. Ens cal un retorn a la germanor, al concepte de dignitat humana i a un convenciment molt intens d'allò que trobem a l'evangeli de Marc 9, 34: "El qui aspiri a ser el primer, que es faci el darrer de tots i es posi al servei de tots".

Ens cal una conversió profunda i sincera, eclesialment, per anar avançant amb fidelitat darrere les petjades de Jesús de Natzaret.

Magda Tomàs i Ribes

Història (breu) del diaconat de la dona a l'Església

La primera referència al diaconat de les dones la trobem a Rm 16,1-2, on cap a l'any 58 Pau parla de Febe, una dona pertanyent a la comunitat cristiana de Cèncrees (port de Corint) que l'apòstol mateix descriu com a *diákonos* ("servidora") i *próstatís* (benefactora/patrona) seva.

Més endavant, cap a l'any 100, a 1Tm 3,8-11 es parla d'unes dones, encara que pel text mateix no se sap si devien ser les dones dels diaques o pròpiament les dones diaques, encara que en l'Antiguitat era interpretat majoritàriament en aquest últim sentit. Uns deu anys més tard trobem una carta d'un autor romà, Plini el Jove, en què parla de l'existència en una comunitat cristiana del nord de l'actual Turquia de dues esclaves cristianes, fent servir la paraula llatina *ministrae*, la traducció grega de la qual seria *diakonai* (*Cartes X*,96,2).

Cal esperar a l'inici del s. III per trobar més desenvolupat el diaconat de les dones, en concret a la *Didascàlia dels apòstols*, un document sobre regulació litúrgica de la zona siriana, en què es parla d'algunes de les funcions que han d'acomplir les dones diaca (visita a altres dones, unció en el bateig de dones, instrucció catequètica) com també del seu reconeixement eclesial, ja que són "com [figura] de l'Esperit Sant" (9,3).

I no serà fins al concili de Nicea (325) que es parli per primera vegada a Orient de les "diaconesses", perquè fins aquell moment es parlava de dones *diákonos*. I a final d'aquest mateix segle, pels volts del 380, les *Constitucions apostòliques*, una altra regulació litúrgica també de la zona siriana, escriuen sobre l'ordenació de les diaconesses, pràcticament un calc de la realitzada amb els diaques, en què hi ha aquesta oració: "Oh Déu etern..., que vas omplir amb l'Esperit Maria¹ i Dèbora i Anna i Huldà..., mira ara la qui serà ordenada per al diaconat

i concedeix-li l'Esperit Sant..., perquè pugui dur a terme dignament la tasca que se li confia" (VIII,19,2-20,2).

A partir del segle IV les referències literàries a las diaconesses comencen a ser abundantíssimes en els escrits de Pares i Mares de l'Església com Basili de Cesarea, Gregori de Nissa, Joan Crisòstom o Evagri Pòntic, per no parlar de la multitud ingent d'inscripcions epigràfiques que trobem per tot l'Imperi romà, encara que en honor a la veritat són molt més predominants a la part oriental.

I els concilis mateix, tant els de caràcter ecumènic com els de caràcter local, es dediquen a legislar sobre les diaconesses. No obstant això, mentre els concilis celebrats a la part oriental se centren en l'edat d'ordenació (que passa dels 60 als 40 anys), el nombre, l'estat de vida o els serveis que han de fer; els concilis que van tenir lloc a la part occidental estan més preocupats per eliminar-ne la presència, senyal inequívoc que també hi havia diaconesses en aquesta zona de l'Imperi, com ho confirma, entre

molts altres testimonis, una carta de l'any 1017 en què el papa Benet VIII confirma el bisbe de Porto d'aquell temps en el seu costum d'ordenar diaconesses.

Tanmateix, des del segle IX l'associació de dones i impuresa (menstruació, naixement dels fills) i l'entrada de barons en moltes funcions exercides per les diaconesses amb anterioritat van contribuir a la seva desaparició progressiva, primer en l'àmbit litúrgic, quedant reduïdes a l'espai monàstic si més no fins al s. XIII. I a partir d'aquesta data van sobreviure de manera marginal en algunes Esglésies orientals com la maronita o l'armènia, que va ordenar, per exemple, el 1982 Kristin Arat com a diaconessa.

En resum, del diaconat femení n'hi ha testimonis clars i evidents en l'Església des dels orígens primers del cristianisme fins al s. XI, encara que no ha tingut una especial incidència a l'Església d'occident. No obstant això, molts estudiosos, sobretot en l'àmbit catòlic, tot i reconeixent l'existència d'aquestes dades (són tan aclaparadores que és impossible negar-les), el que intenten és reduir la seva funció eclesial, considerant-la una mera benedicció sacramental, negant que pertanyessin a l'orde clerical o afirmant que el seu paper era clarament decoratiu, motiu pel qual reintroduir-lo en l'Església no tindria gaire sentit, en contrast evident amb la facilitat amb què s'ha admès el diaconat permanent de barons casats, una novetat total en la vida de l'Església.

Fernando Rivas Rebaque

*Professor d'Història Antiga de l'Església i Patrologia
Facultat de Teologia, Universitat Pontifícia Comillas*

BIBLIOGRAFIA. Per a ampliar sobre el diaconat femení en el cristianisme primitiu és excel·lent el llibre de Kevin J. Madigan i Carolyn Osiek (eds.), *Mujeres ordenadas en la Iglesia primitiva. Una historia documentada*, Verbo Divino, Estella (Navarra) 2006 i el de John Wijngaards, *Women Deacons in the Early Church. Historical Texts and Contemporary Debates*, Crossroad Publishing, Nova York 2002, a més d'Elisa Estévez López, *Qué se sabe de... Las mujeres en los orígenes del cristianismo*, Verbo Divino, Estella (Navarra) 2012, p. 217-225, i Fernando Rivas Rebaque, "Diaconado de las mujeres en la Iglesia. Perspectiva histórica", dins el plec del número 2989 de *Vida Nueva* 2989, any 2016, dedicat al diaconat femení.

1 La profetessa germana de Moisès i Aaron. (N. del t.)

Amb l'impuls de la Ruah, forgem Església

Aquell matí de Pasqua sortiren les dones vers el sepulcre, i Jesús havia ressuscitat. Aquest matí nostre d'avui, som moltes les que treballem i ens movem com a Església de Catalunya i continuem proclamant que Jesús ha ressuscitat.¹

Aquesta introducció sobre el treball de les dones a l'Església de Catalunya, ens delimita l'àmbit d'aquest text. Emmarcat entre articles sobre el diaconat femení, considerem oportú tractar de les tasques que estan desenvolupant les dones en l'Església avui, en el context més general de la coresponsabilitat en la direcció pastoral de les comunitats parroquials. Es tracta de saber on som i de les possibilitats que tenim les dones, segons el Dret canònic, de participar activament en l'Església, englobades dins del grup dels laics. També ens ha semblat interessant tractar breument del que és el diaconat permanent. Començarem tractant el tema de les laiques/laics, seguirem amb els diaques permanents i acabarem pel treball de les dones a les parròquies.

La coresponsabilitat de les laiques/laics és un tema del qual s'ha parlat molt des del Concili Vaticà II, i podríem dir que ara ha tornat al "primer pla", atès que hi ha una mancança de sacerdots. Arribats en aquest punt, ens plantejem: ¿es tracta de fer tasques "substitutòries" o bé ho considerem una oportunitat?

Sigui com sigui, la realitat de l'Església i concretament del paper de les laiques/laics és diversa, depenent d'on estem parlant. Tot seguit, citarem dos exemples de maneres de plantejar el tema: el primer és el de l'Església, fonamentalment, francòfona, i el segon el de la Diòcesi de Girona.

En el seu article "Consideracions canòniques sobre el "compartir" la missió pastoral"¹, Alphonse Borras ens diu que en la direcció pastoral de les comunitats parroquials des de fa 30 anys estem veient la generalització progressiva d'equips pastorals de parròquia, no només a França sinó també a Bèlgica, Holanda, el Quebec,

que amb noms diferents: equips pastorals, equips d'animació pastoral, equips pastorals amb un mandat..., assisteixen el rector. Encara que no tots els equips tinguin les mateixes funcions, nogensmenys representen una Església més participativa, en virtut de la coresponsabilitat baptismal de tots i de la col·laboració ministerial d'alguns.

Els membres de l'equip pastoral, inclòs el rector, en formen part no només pel seu baptisme, sinó per la crida de l'Església i de la missió rebuda² i en el cas del rector, en virtut de la seva ordenació. En tant que membres de l'equip tots exerceixen la missió pastoral, la finalitat de la qual és accomplir la missió de l'Església. Aquesta s'explica teològicament per la trilogia de les funcions (ensenyament, santificació i govern) [la caritat ens pertoca a totes i tots] i canònicament per fer-se càrrec de la gent, la cura de les ànimes. Perquè tot passi en un bell ordre, respectuós dels carismes i dels ministeris i conforme a la naturalesa d'un equip pastoral, el nomenament dels membres (pel bisbe diocesà o el rector, segons el cas) s'ha d'explicitar en una carta de missió. La cura que es posi en la seva redacció serà la garantia no solament de la repartició de les tasques a fer, sinó una participació orgànica i diferenciada a la missió pastoral de la parròquia.

Per Alphonse Borras, que calgui aquest nomenament no s'ha de veure com un formalisme legal sinó com la garantia de l'èxit.³

Al web del bisbat de Girona s'especifica que de ministeris laicals només n'hi ha dos: els lectors i els acòlits, que són els que serveixen a l'altar i poden donar la comunió. Els altres laics que col·laboren amb les parròquies, sempre amb nomenament del bisbe, són, d'una banda, laics amb missió pasto-

ral, que serien els que desenvoluparien les tasques més semblants als equips d'animació pastoral, en part o totalment, i de l'altra, laicat associat. Una de les diferències que trobem és que a Girona fa tota la impressió que es tracta més de nomenaments personals que d'equips.

Hi ha dues qüestions fonamentals que diferencien el que es consideren ministeris (serveis) i el que es consideren col·laboracions voluntàries a la comunitat. Una d'aquestes qüestions és el sagrament de l'Ordre i l'altra, que és específica del que en els darrers anys s'han considerat "ministeris laicals o nous ministeris", el nomenament/ reconeixement/ mandat del bisbe o del rector segons el cas. Per exemple, quan es tracta de fer celebracions en absència de prevere, si és una celebració dominical el nomenament l'ha de fer el bisbe, i si és una celebració en dia laborable, el pot fer el rector.

Quan tractem del reconeixement del diaconat femení, tractem del reconeixement d'un ministeri ordenat per a les dones. Aquest és el nus de la qüestió. És majoritàriament acceptat i s'ha demostrat que hi va haver diaconesses, el que constitueix el tema d'estudi de la comissió que s'ha creat al Vaticà, és si eren orde-

nades o no. No hem d'oblidar que vivim dins una Església jeràrquica, no només perquè hi ha una jerarquia, sinó també perquè aquesta jerarquia molts fidels la tenen interioritzada, encara que se sentin veus que demanen un canvi en l'estructura de l'Església.

Referit als diaques permanents, segons podem llegir, per exemple, al web dels diaques permanents de França, un diaca és un home –solter o casat– que ha respost a una crida de l'Església catòlica per ser signe de servei. Després d'un temps de discerniment i de formació ha estat ordenat pel bisbe de la seva diòcesi que li confia una missió. Ordenat de per vida, el diaca exerceix un ministeri al servei de la caritat, de la litúrgia i de la Paraula de Déu. Per l'ordenació de diaca rep la gràcia de l'Esperit Sant, que l'ajuda i l'enforteix per complir la triple missió que li ha estat confiada.

El ministeri dels diaques existeix des dels primers temps de l'Església, però des de segles enrere, subsistia dins l'Església llatina com a títol d'etapa cap al ministeri sacerdotal. El Concili Vaticà II restablí el diaconat exercit de manera permanent. No insistirem aquí sobre les diaconesses, que més o menys desaparegueren de l'Església al mateix temps que els diaques permanents.

D'altra banda, les informacions de què disposem sobre el treball de les dones en l'Església a Catalunya, són d'una recerca en la qual es van recollir dades de "la quantitat de dones i homes tant seglars, religiosos/es o clergues, que participen i treballen

en diverses activitats dins l'Es-

glésia: parròquies, formació teològica, activitats pastorals, moviments juvenils o especialitzats, càritas..., amb l'objectiu no tan sols de veure la dedicació i compromís dels creients sinó també les diverses feines i càrrecs que ocupen en aquests àmbits!"⁵. Tot i que aquesta recerca es va fer amb dades recollides el 1993, pensem que són vigents i per la nostra experiència podem afegir que si bé se segueixen les mateixes línies mestres, s'hauria de matisar el ventall de tasques que es realitzen a les parròquies. Un tema que no es va plantejar en aquesta recerca és el nomenament per part del bisbe o rector per dur a terme una determinada tasca. Un tema que ha sorgit en els darrers anys sobretot, encara que no exclusivament, per la manca de preveres que fa que hi hagi rectors de diferents pobles i/o que no sigui possible que es faci una Eucaristia dominical.

En aquesta recerca es tenien en compte, pel que fa a les parròquies, les tasques de: consell pastoral-parroquial (responsable, secretaria, junta econòmica, tresorer), responsables comunitat / vocalies (catequesi, càritas, moviments, litúrgia, visites a malalts, junta d'obres, matrimonis acollidors, atenció als sagraments); catequesi i altres activitats (neteja, altars).

Els resultats globals de la participació de les dones són diferents si parlem de la seva tasca en general o bé de la seva participació en els òrgans de direcció de la parròquia. Això es deu a la gran participació de les dones en tasques com la catequesi o bé en càritas o pastoral de la salut.

A continuació anotem unes xifres globals de la mostra que es realitzà en 49 parròquies a nivell general dels bisbats de Catalunya (25 Barcelona, 7 Girona, 3 Lleida (ciutat), 2 Solsona, 5 Tarragona, 3 Tortosa, 2 l'Urgell i 2 Vic). Es comptabilitzaren 1.345 dones seglars i 50 religioses (un 70%) i 519 homes seglars, 15 religioses i 66 clergues (un 30%) en total. Si mirem, en canvi, les dades de la participació en els òrgans de direcció, ens trobem que en els consells parroquials les dones són 118 seglars i 6 religioses (un 32%) i 207

homes seglars, 3 religiosos i 52 clergues (un 68%).

Fins aquí les dades en termes generals. Potser si repetíssim l'enquesta, aquesta diferència s'escurçaria atès que hi ha més dones en els consells pastorals de les parròquies, o almenys, així ens ho sembla.

Com hem vist, el diaconat femení es planteja en una situació d'Església, que s'ha anomenat de "diàspora" almenys a Europa, perquè ha disminuït el nombre de creients i també el nombre de sacerdots, però que ha facilitat que s'incrementés el nombre de laiques i laics que assumeixen tasques pastorals, la majoria, sense cap nomenament específic. En aquest sentit, fins fa pocs anys, aquests nomenaments eren bastant desconeguts a l'Església de casa nostra.

Pensem que no ens toca fer valoracions de la realitat, cadascú farà les seves, però sí que és adient tenir present que ens trobem en una situació que ens dóna l'oportunitat de ser cada vegada més presents en les nostres comunitats, en tasques diferents de la catequesi, l'atenció als malalts o bé càritas, que han estat les que han identificat les dones, per no parlar de la cura dels altars o de la neteja.

Mariona Saurí i Pujol

1. M. Pau Trayner i Vilanova, "Matí de Pasqua", p. 12.
2. Alphonse Borras: "Considérations canòniques sur le "partage" de la charge pastorale", a *Nouvelle revue théologique*, vol. 134, n. 3, p. 424-440 (2012). Aquest autor, professor a la universitat catòlica de Lovaina i vicari general de Lieja, ha tractat el tema dels "Equips d'animació pastoral" a, entre d'altres publicacions, *Les nouveaux ministères. Diversité et articulation*, (Pastorale et vie, 21) Médiaspaul, Montréal 2009, en col·laboració amb Gilles Routhier.
3. El fonament teològic dels ministeris laics es troba en la participació baptismal a la missió eclesial. L'atribució d'un ministeri no depèn únicament de la gràcia del baptisme i dels carismes propis de cadascú. Cal també tenir una crida de l'Església, sigui quina sigui la seva modalitat i la idoneïtat per fer-ho (és a dir, les qualitats requerides). Els ministeris o serveis són funcions "públiques", és a dir, s'exerceixen al servei de la col·lectivitat. Borras, *ibid.*, p. 6, nota 2.
4. *Ibid.*, p. 6.
5. *Ibid.*, p. 12. Nosaltres ens centrarem en les parròquies

Maria Magdalena

Sóc conscient que escriure sobre la Magdalena en aquesta revista del Col·lectiu no sembla de cap utilitat, ja que és un tema prou conegut i repetit que difícilment pot aportar quelcom de nou. Però sóc dels qui creu profundament que el missatge original de Jesús s'ha d'anar emmotllant al lloc i al temps que històricament ens ha tocat viure. Sense perdre la seva essència, és clar, però remarcant i matisant a cada època allò que sigui més oportú.

Recordem breument la història evangèlica de la Maria Magdalena. Fou una de les dones que anava amb el grup de Jesús pels camins i pobles de Galilea i Judea (Lc 8, 1-3). Present a la crucifixió, després va ser la primera persona a qui es va aparèixer Jesús ressuscitat (Mc 16,9; Jn 20,16-18), per davant de Pere, el teòric líder del grup, i de la mare de Jesús, Maria. Fou la Magdalena a qui Jesús encomanà comunicar la bona nova als mateixos deixebles. Hipòlit de Roma (170-235) la qualificarà com *apostola apostolorum* i, sens dubte, aquesta dona reuneix tots els requisits per ser considerada apòstol de Jesús: seguidora, testimoni de la resurrecció i anunciadora de l'Evangelí.

I aquí, sorprenentment, s'acaben les notícies neotestamentàries sobre Maria Magdalena. Ni el llibre dels Fets ni les cartes de Pau ni d'altres en parlen, tot i que, sens dubte, va ser important entre les primeres comunitats cristianes. Cal llegir algun dels més de cinquanta evangelis dels tres primers segles –els anomenats apòcrifs– que parlen de la Magdalena i la presenten com a líder dels deixebles de Jesús, com la persona que millor l'entenia i sabia explicar el sentit de les seves paraules, fins al punt que provocà la gelosia i animositat de Pere.

En aquelles èpoques, dominades pel masclisme, les dones són progressivament apartades dels càrrecs de responsabilitat a les comunitats, malgrat la seva importància en la transmissió de l'Evangelí. Curiosament,

el silenci sobre la Magdalena es transforma en maltractament i menyspreu amb el papa Gregori Magne (540-604), que la identifica arbitràriament amb la dona pecadora que renta els peus de Jesús mentre menjava a casa del fariseu Simó (Lc 7,36-39). I així, durant quinze segles, ha estat considerada per l'anomenada Església institucional –i també per l'art cristià, que la presenta mig despullada– com una prostituta, fins que després del Concili Vaticà II, aquest fragment de l'evangelí, que es llegia a les misses, va ser substituït per Jn 20, en què la Magdalena veu i parla amb el Jesús ressuscitat.

No m'interessen gens les llegendes medievals que situen aquesta dona a França, amb un fill de Jesús i relacionada amb els merovingis, on creuen tenir el seu cos en diverses localitats. M'estimo més imaginar-me-la ara, en els nostres temps. Hauríem de recuperar i reactivar la seva figura com a deixeble i líder de les comunitats cristianes. És no sols un deure històric, sinó una forma de contribuir a apropar la institució de l'Església, dominada per la cúria romana i pel dret canònic, als valors que s'exhibeixen a la societat occidental, on vivim la major part dels cristians. No es pot explicar

raonablement ni admetre la injusta i vergonyosa discriminació de la dona en la institució eclesial. És clar que aquesta discriminació és una de les causes de l'allunyament i la indiferència creixent de la població envers l'Església.

En aquest món d'avui, on goso imaginar-me la Magdalena, no és una casualitat que hi hagi dones governant països poderosos com Anglaterra o Alemanya, a més d'un altre de proper com probablement serà els Estats Units. Ja no sols és un reflex d'igualtat, sinó del poder que han adquirit. I mentrestant, cal repetir-ho, l'Església catòlica les discrimina i les anorrea. La notícia recent que el papa actual vol restablir el diaconat entre les dones no té gaire importància, perquè en realitat ja actuen com quasi diaques a les parròquies i institucions, ja que són les dones les que pràcticament fan el treball dur i sense lluitaments, perquè no poden sacerdots ni bisbes.

Els nombrosos escrits de l'últim segle sobre Maria Magdalena tenen la seva causa en l'anomenada Il·lustració, que sobreposa el pes de la raó sobre les supersticions i certes formes de religió, i a partir d'aquí es comencen a multiplicar els llibres sobre el Jesús històric, deixant de banda la teologia. També hi han influït els moviments feministes. En aquestes recerques de la historicitat de Jesús, de la seva vida i de les seves relacions humanes, la figura de la Magdalena adquireix una dimensió nova que ha estat objecte posterior de moltes novel·les mancades de rigor històric. La seva imatge predominant ja no és la de la prostituta, sinó la de la dona deixeble i amiga –"companya" segons l'evangelí apòcrif de Felip– que el segueix fins a la seva mort. S'han fet moltes especulacions gratuïtes, però cal repetir que són imaginacions novel·lesques i només ens queden com a certes les dades històriques comentades al principi.

Manuel Cordón
Doctor en història

Maria Magdalena, pionera de la igualtat

A les dones i a les organitzacions feministes que lluiten per l'emancipació de les dones en una societat patriarcal, amb la meua solidaritat fraterno-sororal i en sintonia

Durant les darreres dècades està sorgint un important moviment de recuperació de la figura de Maria Magdalena per part d'especialistes del Nou Testament, preferentment dones, que llegeixen els textos fundants de la fe cristiana en perspectiva de gènere, d'historiadors i historiadores dels orígens del cristianisme, que duen a terme una reconstrucció no patriarcal dels primers segles de la religió cristiana, i de la teologia feminista, que aplica als textos l'hermenèutica de la sospita.

En aquesta recuperació hi han tingut un paper fonamental els evangelis anomenats "apòcrifs", sobretot els de caràcter gnòstic, entre els quals podem esmentar *l'Evangelí de Tomàs*, *l'Evangelí de Felip*, *l'Evangelí de Maria* (del qual vaig parlar a *EL PAÍS-BABELIA*, 13 de maig de 2006) i *Pistis Sophia*, als quals alguns investigadors concedeixen una gran importància per la informació que aporten sobre les diferents tendències del cristianisme naixent. Per a un coneixement d'aquests i d'altres textos gnòstics recomano l'obra *Textos gnòstics. Biblioteca de Nag Hammadi*, 3 vols., Trotta, 1997-2000, editada per Antonio Piñero, catedràtic de filologia del Nou Testament a la Universitat Complutense de Madrid.

Es fa difícil una reconstrucció històrica de la figura de Maria Magdalena, per la manca de dades, ja que els evangelis, tant els anomenats canònics com els apòcrifs, ens en donen poques dades i constitueixen un gènere literari molt peculiar. En aquest intent de reconstrucció començarem per una aproximació al moviment de Jesús, del qual Maria Magdalena va formar part i va ser una figura rellevant.

Un moviment igualitari d'homes i de dones

Les actuals investigacions sociològiques, d'història social, d'antropologia cultural i d'hermenèutica feminista situen el grup de seguidors i seguidores de Jesús en l'horitzó dels moviments de renovació del judaisme del segle I, juntament amb els essenis, terapeutes, penitencials i d'altres. El situen també dins els moviments que van lluitar contra l'exploració patriarcal en les diferents cultures: grega, romana, asiàtica i jueva. A la història d'Israel hi va haver lluites intenses protagonitzades per dones que van tenir un paper polític i cultural molt important.

Les primeres seguidores de Jesús eren dones galilees que es reunien per a àpats en comú, moments d'oració i trobades de reflexió religiosa amb el somni d'alliberar les dones a Israel. És justament aquest corrent emancipatori del domini patriarcal el que va fer possible el naixement del moviment de Jesús com a *moviment igualitari d'homes i dones en el qual aquestes van tenir un paper central*. La seva presència i protagonisme en el dit moviment,

reconeix la teòloga feminista Elisabeth Schüssler Fiorenza, són de la més gran importància per a la praxi de solidaritat des de baix.

El moviment de Jesús esdevé així un corrent de protesta contra la teoria i la pràctica patriarcal vigents aleshores. L'activitat de les dones va ser determinant perquè el moviment de Jesús tirés endavant després de l'execució de Jesús i s'estengués més enllà de l'entorn jueu. Elles van ser les primeres d'argumentar teològicament a favor de la participació dels pagans en el banquet messiànic.

Des de Galilea. Amigues i deixebles

Les diferents tradicions evangèliques coincideixen a parlar de l'existència d'un grup nombrós de deixebles dones que van acompanyar i van seguir Jesús de Natxaret des de Galilea fins al moment de la seva execució al Gòlgota. La majoria de vegades s'esmenten alguns noms de dones dins un conjunt més ampli: Maria Magdalena, Joana (Lc 8,2-3). És la mateixa tendència seguida en el cas dels barons (Pere, Jaume i Joan). Amb això es pretén mostrar el

lloc destacat que les unes i els altres ocupaven en el grup.

La dona que surt gairebé sempre esmentada en primer lloc entre les amigues de Jesús és Maria Magdalena, que és anomenada així pel lloc d'origen, Magdala, ciutat pesquera florent de la costa occidental del llac de Galilea, entre Cafarnaüm i Tiberíades. Ella és deixeblla de primera hora, pertany al grup més proper de Jesús, hi ocupa un lloc preeminent i fa el mateix camí que el Mestre fins a Jerusalem. En altres paraules, comparteix la seva causa i el seu destí. Les dones que segueixen Jesús acostumen a ser esmentades en els evangelis amb referència a un baró, per exemple, Joana, "la muller de Cuses"; Maria Magdalena, no: una prova més de la seva independència de tota estructura patriarcal.

La fidelitat o infidelitat a una causa i a una persona es demostren quan les coses van mal dades, a l'hora de la persecució i del sofriment. Quan Jesús és condemnat a mort i executat, els deixebles barons fugen perquè tenen por de ser identificats com a membres del seu moviment i córrer la mateixa sort que ell. Només les deixebles que l'havien seguit des de Galilea l'acompanyen i són al seu costat a la creu (Mc 15,40; Mt 27,55-56; Lc 23,49.55). Dins el grup de dones que són al peu de la creu els sinòptics (Marc, Mateu i Lluc) esmenten Maria Magdalena en primer lloc. Solament a l'evangeli de Joan hi surt en darrer lloc. Maria exerceix de deixeblla fidel no d'un Messies triomfant, sinó d'un *Crucificat per subvertir l'ordre establert tant el religiós com el polític*.

Primera testimoni de la resurrecció

Les diferents tradicions evangèliques coincideixen a presentar les dones com les primeres testimonis de la resurrecció. Quan elles visiten el sepulcre el primer dia de la setmana, un àngel els comunica que el Crucificat ha ressuscitat i els demana que vagin a comunicar la notícia als deixebles

(Mt 28,2-8). Immediatament després és Jesús Ressuscitat qui els surt al pas i els fa la mateixa petició. Tradicions divergents coincideixen a presentar Maria Magdalena com la primera testimoni de la Resurrecció.

Sembla que es tracta d'una tradició molt antiga. El "final de Marc" (Mc 16,9-20) –afegit tardà a l'evangeli– afirma que Jesús es va aparèixer primerament a Maria Magdalena (Mc 16,9), que comunica la notícia als deixebles que havien compartit la vida amb ell (Mc 16,10). La reacció d'aquests davant l'anunci de Maria Magdalena és d'incredulitat perquè pensen que es tracta d'un deliri. El testimoni de les dones aleshores no tenia cap valor. Oi més, en una qüestió de tanta transcendència!

L'evangeli de Joan també presenta l'aparició de Jesús a Maria Magdalena com la primera. La principal deixeblla i seguidora de Jesús es converteix en la persona que es troba amb el Ressuscitat abans que els mateixos deixebles barons. La primera dada a tenir en compte en aquest relat és que, en trobar el sepulcre buit, Pere i Joan se'n van, mentre que Maria Magdalena, segons un sermó francès del segle XVIII descobert pel poeta Rainer Maria Rilke el 1911, "cerca pertot l'únic, l'únic objecte del seu amor, l'únic i inalterable suport del seu cor exànim".

En aquest trobament hi ha una tonalitat íntima. Jesús crida Maria pel seu nom. Ella el reconeix a l'instant i li

L'activitat de les dones va ser determinant perquè el moviment de Jesús tirés endavant després de l'execució de Jesús i s'estengués més enllà de l'entorn jueu

diu "Rabuni", que és la forma d'adreçar-se al mestre els deixebles més propers (Jn 20,16-17). El breu diàleg que s'entaula entre tots dos brolla de la confiança que havia caracteritzat les seves relacions anteriors. Com observa Schillebeeckx, entre Maria i Jesús continua havent-hi la mateixa "comunicació vital" que havien tingut en vida. Més encara: Maria experimenta Jesús com a Vivent.

Però aquí no acaba tot. Per indicació de Jesús, Maria comunica als deixebles la seva experiència del Ressuscitat: "He vist el Senyor" (Jn 20,18). Ha complert les tres condicions per ser admesa en el grup apostòlic: haver seguit Jesús des de Galilea (Lc 8,2-3); haver vist Jesús ressuscitat (Jn 20,18); haver estat enviada per ell a anunciar la resurrecció als seus germans (Jn 20,17). Els apòstols figuren en les tradicions evangèliques com a testimonis secundaris de la resurrecció. Hi arriben a través de l'experiència i del testimoniatge de les dones. La seva

actitud inicial és reservada, recelosa, més i tot, desconfiada.

Segons Schillebeeckx, “sembla que les experiències d’aquestes dones van contribuir a fer que la causa de Jesús es posés en moviment”¹. Opinió compartida i sòlidament fonamentada per l’hermenèutica bíblica feminista. En concret, el reconeixement de Maria Magdalena com a primera testimoni del Ressuscitat explica el seu protagonisme en el cristianisme primitiu.

No obstant això, a les cartes paulines i en altres escrits del Nou Testament el testimoniatge de les dones sobre Jesús ressuscitat no hi surt i Maria Magdalena és substituïda per Pere. Això és degut a la situació jurídica d’aleshores, unida a una Església sotmesa al domini masculí, que molt aviat va començar a eliminar les dones del protagonisme que tenien en el moviment de Jesús.

El silenciament, per part de Pau i d’altres tradicions neotestamentàries, de l’aparició de Jesús a Maria Magdalena i a d’altres dones va comportar l’exclusió d’aquestes dels àmbits de responsabilitat comunitària. Amb la ràpida instauració d’estructures patriarcals i de la teologia androcèntrica en la vida i organització de la comunitat cristiana es van interrompre les possibilitats i expectatives que s’obrien amb el reconeixement de les dones com a primeres testimonis del Ressuscitat.

Malgrat el silenci de Pau i d’altres escrits del Nou Testament, les dones constitueixen la baula indispensable de la transmissió del missatge evangèlic, més i tot, la baula essencial per a la fe en Crist ressuscitat i el naixement de la comunitat cristiana. Sense el testimoniatge de les dones potser no hauria continuat el moviment de Jesús i difícilment hauria sorgit l’Església. ¿Qui podria narrar a les assemblees eucarístiques les experiències de la mort i de la resurrecció de Jesús, sinó les dones, principals testimonis, i potser les úniques? Elles van ser testimonis de com una víctima era rehabilitada i el Crucificat vencia la mort per la força del Déu de la vida.

En els orígens del cristianisme, en unes quantes esglésies cristianes Maria de Magdala hi va tenir una importància tan gran com la de Pere, si no més. Amb el pas del temps va anar perdent rellevància fins a ser suplantada per la tradició de la maternitat divina de Maria, que va arribar a predominar sobre la figura mateixa del seu fill Jesús de Natzaret, l’iniciador del cristianisme com a moviment igualitari d’homes i dones. La mario-logia va desplaçar la cristologia.

Evangelis gnòstics: *Evangelí de Tomàs, Evangelí de Felip, Evangelí de Maria i Pistis Sophia: companya del Salvador*

En els Diàlegs de Revelació dels evangelis apòcrifs de caràcter gnòstic, Maria Magdalena hi surt com a interlocutora preferent de Jesús ressuscitat, germana de Jesús, deixeble predilecta i companya del Salvador. Aquesta proximitat del mestre provoca la gelosia d’alguns apòstols, especialment de Pere, el qual, segons *Pistis Sophia*, reacciona amb aquestes paraules: “Mestre, no podem sofrir Maria Magdalena, perquè ens treu totes les ocasions de parlar amb tu; tota l’estona fa preguntes i no ens deixa intervenir”.

En aquests evangelis, als quals avui se’ls dona un valor important, perquè ens permeten un coneixement més rigorós del cristianisme primitiu i de les seves diferents tendències, s’hi troben unes altres veus i altres interpretacions, reprimides pel patriarcat cristià, que es va imposar molt aviat a través de l’ortodòxia androcèntrica.

Apòstol d’apòstols és el títol que va donar a Maria Magdalena Hipòlit de Roma, que no considera mentideres les dones, sinó portadores de la veritat i apòstols de Crist. Igualment elogios és el testimoniatge de sant Jeroni: “... i sobretot, com Maria Magdalena va rebre l’epítet ‘fortificada amb torres’ pel seu fervor i la força de la seva fe, i va rebre el privilegi de veure Crist ressuscitat, fins i tot abans que els apòstols” (Epist. CXXVII).

En el procés de patriarcalització, clericalització i jerarquització del cristianisme, Maria de Magdala va ser relegada a l’oblit; encara més, va ser presentada i representada com una prostituta penedida, serventa de Jesús en agraïment per haver-li expulsat els mals esperits de què estava posseïda, penitent amb els vestits esquinçats que plora pels seus pecats passats i pels que cometrien en el futur les dones, dona “de mala vida”. Tota una altra va ser la sort de Maria de Natzaret, mare de Jesús, declarada Immaculada, mare de Déu, elevada als altars, assumpta al cel en cos i ànima, lloada amb milers i milers d’advocacions, tractada gairebé amb honors divins. Ara toca fer baixar Maria de Natzaret del pedestal per tornar-li la verdadera identitat: germana nostra i recuperar el protagonisme de Maria Magdalena com a pionera de la igualtat.

Juan José Tamayo
(traducció)

Director de la Càtedra de Teologia i Ciències de les Religions
Universitat Carlos III
Publicat a *Redes Cristianas* el 22 de juliol de 2016

1. Edward Schillebeeckx, *Jesús. La historia de un Viviente*, Cristiandad, Madrid 1981, 318.

Viqui Molins, la primera dona homileta a Organyà

La teresiana Victòria Molins va ser, el dissabte 3 de setembre, l'homileta religiosa a la 20a Fira del Llibre del Pirineu a Organyà, fent memòria de *Les Homilies d'Organyà* –el text en català literari medieval més conegut i més antic–. Molins és la primera dona que fa l'homilia religiosa, glossa de les Homilies d'Organyà, després de la participació d'altres vuit homiletes barons des de l'inici d'aquesta tradició.

Victòria Molins va “predicar” l'homilia a l'església de Santa Maria, després que l'homileta laica d'enguany, la poetessa andorrana Teresa Colom, fes la lectura de la seva a l'escenari del carrer del Sol, on van tenir lloc els actes de la Fira del Llibre.

Petits extractes de l'homilia

(...) Tres són els temes que, des de la paraula de Déu, com correspon a una veritable homilia, vull tractar. El primer la llengua, instrument necessari de la paraula; el segon, els principals destinataris de la més meravellosa de les paraules, els pobres i exclosos; i el tercer, una de les sorprenents reivindicacions de Jesús de Natzaret, en el seu temps: les dones.

(...) Em limitaré a tres de les dones que a mi més m'han impressionat en la seva relació amb Jesús per l'aplicació que poden tenir en el món que ens ha tocat viure i que ens representarien tres tipus de dones que ens podem trobar:

(...) **La dona perdonada i no condemnada.** Un dels episodis més impactants de l'evangeli de Joan és el de la dona “agafada en delictes d'adulteri”. El primer que hom es pregunta, pensant que l'adulteri és sempre cosa de dos: on és l'home que no mereix el càstig que volen infligir a la dona?

(...) He conegut moltes dones com aquella que si no són apedregades, almenys són menyspreades, la vellesa de les quals està tenyida sovint de solitud i pobresa.

(...) **La dona assedegada,** com la samaritana, estrangera o immigrant amb costums diferents i sovint menyspreada, maltractada per la vida, necessitada d'una paraula de consol, o fins i tot d'una paraula que li retorni l'autoestima i la capacitat de sortir del forat al qual sovint l'han enfonsat els qui l'han menysvalorat. Mares que pateixen pels fills, dones afeixugades pel treball o per l'atur i la pobresa, dones víctimes de violència domèstica fins a la mort, dones que han tingut enamoraments, però mai un amor veritable. Jesús els podia dir com a la Samaritana: “Tots els qui beuen aigua d'aquesta tornen a tenir set. Però el qui begui de l'aigua que jo li donaré, mai més no tindrà set: l'aigua que jo li donaré es convertirà dintre d'ell en una font d'on brollarà vida eterna”. (Jn 4,14)

(...) **La dona apòstol dels apòstols.** Ha estat un dels passos del papa Francesc a favor de la dona: en el marc de l'Any de la Misericòr-

dia ha decretat que Maria Magdalena sigui “festejada” litúrgicament com la resta dels apòstols. Tot un símbol de la que ell mateix ha anomenat “apòstol dels apòstols”. Perquè va ser el primer testimoni de la resurrecció del Senyor, la primera que va veure la tomba buida. I la primera a qui es va aparèixer Jesús ressuscitat i va ser enviada a avisar els apòstols.

(...) L'escena és de les més boniques de l'Evangeli. La dona que es llança als peus de Jesús quan el reconeix en sentir-se cridada pel seu nom, tot i que primer ha d'anar a anunciar la bona nova als germans i allà, precisament, el trobarà. Però el nou Jesús ressuscitat. En el decret el Papa ens fa veure que aquell “noli me tangere” (“deixa'm anar”, que diu Jesús a Jn 20,17) és una invitació a la dona, i amb ella a tota l'Església, a endinsar-se en el camí de la fe més enllà de tot el que sigui material i tangible, a no cercar seguretats humanes sinó la fe en el Crist viu i ressuscitat(...)

L'homilia sencera a:

www.catalunyareligio.cat/ca/articles/viqui-molins-primera-dona-homileta-organya

Maduresa humana

*"és humana ma mesura
per tot quant puga creure i esperar..."*

Vuitanta anys, són una meta?
Oh, la joia d'arribar-hi!
I on és que s'ha arribat?
S'ha arribat a la vellesa?

Són l'inici d'un final?
El final ja, d'una vida,
un pas a l'eternitat,
que diu que no té principi?

El cert és que hi he arribat,
m'agradí o em desagradí.
I ara hauré d'acceptar
tot allò que això em reporti,

disposada a resistir,
sense ànims de rendir-me,
més, ai! falta d'il·lusió
i amb ben poca expectació.

Què és el que puc esperar,
que sigui bo imaginar?
De peus a terra tocant,

la vida en rosa no em va.

Estic plena d'experiència,
i ben farcida de records,
què en puc fer de tot això?,
una festa de gourmets?
Hi podria convidar
moltes amigues i amics,
capaços d'assaborir
els brins de felicitat

entremig del farciment
de tanta vida viscuda.
I brindariem tots junts...
per allò que no sabem.

No sabem què passarà
de la vida més enllà...,
que ni la fe ens pot donar
una resposta concreta.

Sembla, doncs, que cal pensar
en allò de l'ara i de l'aquí,

i no deixar pas per demà,
tot el que avui es pugui fer.

Tinguem per guia l'Amor:
si apartem tot egoisme
i sabem ser solidaris,
darem i rebrem calor.

Que no hi res tan bonic
com saber-se acompanyada
en aquesta última etapa,
tan de prop com en distància.

Deixo fet el testament
i no és pas que dimiteixi,
només és per si de cas!
Que ara puc. Demà no ho sé.

Montserrat Graner

Accèssit a la Flor Natural
Jocs Florals de la Gent Gran 2016
Vallès Occidental

LLOC:
Rocafort, 242 bis (edifici CIEMEN) 1r pis

HORARI:
De 214 de 6 a 7 de la tarda.

Amb el suport de:

PRESENTACIÓ
L'ànimo del papa Francesc de crear una comissió per a l'estudi del diaconat femení, ens mena a una reflexió en profunditat sobre aquest tema, contemplant-lo des de diverses perspectives: Escritura, les primeres comunitats, exigències d'un treball crític...

METODOLOGIA
El tema es tractarà en quatre tallers en petit grup, amb un compromís de participació, segons el calendari adjunt. Hi haurà una sessió de cloenda del curs amb la participació de l'aura Cabuch - Benegas, nomenada pel papa Francesc membre de la comissió d'estudi del diaconat femení.

INSCRIPCIONS
Us podeu inscriure per correu electrònic, fins al 31 d'octubre a l'adreça electrònica del cde: cde@doneseglesia.cat o per telèfon, al: 93 319 23 42. Aportació: 20 euros sòcies; 25 euros no sòcies.

PLACES LIMITADES

DE LA VISIÓ EVANGÈLICA DELS SERVEIS A LA COMUNITAT, A LA SACRALITZACIÓ

COL·LECTIU DE DONES EN L'ESGLÉSIA PER LA PARITAT

FORMACIÓ CURS 2016-2017

CALENDARI DELS TALLERS

23/11/16	ROGER SOLÉ BESTEIRO
	El diaconat en la història i perspectives de futur.
18/12/16	M. PILU TRAFNER VILANOVA
	Les lletres del Dret canònic, feis que sobretot l'esperit.
16/01/17	QUIM CERVERA DURAN
	D'una comunitat de serveis, al clergat jermanitzat, en els primers segles del cristianisme.
20/02/17	AQUÍ I ARA QUÈ?
	Reflexió sobre les qüestions sorgides als tallers i la situació actual.

EN RECORDANÇA

Aquest passat 8 de setembre ens ha deixat la companya Trini Campillo Parra, de Girona, poc després de complir 65 anys. La seva generositat i alegria perduren.

La Consol Gras, gran amiga, defensora aferrissada de les dones i del Col·lectiu, ens va deixar el passat 19 de setembre, també als 65 anys, després d'una llarga malaltia. Va ser un exemple de vida: mare, companya, amiga, i una dona feminista fins al moll de l'os.

DIA INTERNACIONAL CONTRA LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Manifest del Col·lectiu de Dones en l'Església, per la paritat

Malauradament un altre any hem de fer un manifest tot afegint-nos a les veus que reiteradament demanen una major consciència per lliurar-nos de la xacra que és la violència de gènere. En aquest 2016 i en el nostre país, continua el degoteig de dones que ens han deixat per aquesta causa.

Algunes persones poden pensar que la violència existeix contra tots els éssers humans i és cert, però llegint les estadístiques existents, totalment fiables, queda palès que la violència contra les dones arreu del món és molt més gran que la violència contra els homes.

Si bé la violència física normalment deixa rastre, enguany volem centrar-nos en la violència psicològica, aquella que es va exercint dia a dia com una gota malaia, que va fent forat i de vegades, forats mortals. En la majoria d'ocasions no deixa cap rastre evident.

Sols uns exemples:

- les correccions airades o a crits
- fer reiteradament renys davant els fills
- aquell que sempre està menyspreant el comportament de la seva dona i mai rep cap reconeixement positiu
 - conviure amb homes que tenen una addició al joc, a la beguda o a les drogues.
 - en els llocs de treball, actitud d'alguns Caps envers dones subordinades
 - en l'Església catòlica existeix per part d'algunes jerarquies més o menys importants, manifestacions i comportament cap a les dones totalment de violència.

Parem aquí, conscients que hi ha molts més exemples que podríem exposar, conductes aquestes que en molts casos reben el nom de Micro-masclisme i Postmasclisme.

La realitat que coneixem ens fa parlar especialment d'aquest tipus de violència que a vegades no es té gaire present, i que potser algú al llegir-ho consideri que no té tanta importància, Constatem que són moltes les dones que a la llar, a la família, al treball i en les nostres esglésies se senten discriminades i alhora menyspreades com a conseqüència de conductes com les que aquí hem enumerat. Per tant demanem a la persona que pugui sentir-s'hi

identificada, que no intenti amagar-ho justificant un no sabem què, perquè això que pateix, no hi ha dubte, és el camí cap al deteriorament de la seva autoestima i, si la dona no té la suficient fortalesa, pot acabar amb una important depressió.

Per tot això, avui 25 de novembre, Dia Internacional contra la Violència de Gènere, el COL·LECTIU DE DONES EN L'ESGLÉSIA, PER LA PARITAT, DENUNCIA qualsevol maltractament i violència psicològica i exhorta a totes i cada una de les dones a adonar-nos de, si som nosaltres mateixes les víctimes o si són unes altres les que pateixen accions d'aquesta índole, i per tant les hem de denunciar. I al mateix temps hem d'acabar amb aquestes situacions treballant per la seva total eradicació, ja que aquests fets poden ser el començament d'un desencadenant que mai, mai voldríem haver de considerar.

Barcelona, 25 de novembre de 2016

Quota anual 9€

Butlleta de subscripció

Fotocopieu i
envieu la butlleta

Nom i cognoms

Adreça

Població

D.P.

Telèfon

Correu electrònic

Tipus de subscripció anual per rebre *Paraules i Fets de Dones*

AV. Domiciliació bancària

Nom del/la titular

Adreça

D.P. Població

IBAN _____

Us prego que fins a nova ordre carregueu al c/c o llibreta indicada els rebuts que us presentarà el Col·lectiu de Dones en l'Església, en concepte de subscripció al Butlletí *Paraules i Fets de Dones*.

B./Podeu també enviar transferència al compte corrent del CDE: IBAN ES83 3025 0001 1214 3330 3596 (Caixa d'Enginyers)